

Een Alkmaars examen VWO 2023

Steden en burgers in de Lage Landen 1050-1700
Verlichting 1650-1900
China 1842-2001
Duitsland in Europa 1918-1991

geschiedenis

Bij dit schoolexamen hoort een bijlage

Dit schoolexamen bestaat uit 24 vragen.
Voor dit examen zijn maximaal 66 punten te behalen.
Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Als bij een vraag een verklaring of uitleg gevraagd wordt, worden aan het antwoord geen punten toegekend als deze verklaring of uitleg ontbreekt.

Geef niet meer antwoorden (redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd.
Als er bijvoorbeeld twee redenen worden gevraagd en je geeft meer dan twee redenen, dan worden alleen de eerste twee in de beoordeling meegeteld.

Door de tijd heen

De volgende gebeurtenissen en ontwikkelingen rondom Alkmaarse burgemeesters staan in willekeurige volgorde:

1. Nadat het Spaanse leger onder leiding van Don Frederik de stad Alkmaar genaderd had, beval Floris van Teylingen de Friese Poort te openen om de troepen van Willem van Oranje binnen te laten, waardoor de stad zich aan de kant van de opstand schaarde.
2. Als jongeman voer Cornelis van der Lijn mee als assistent op het schip Wapen van Hoorn naar Batavia, waar hij 20 jaar later als gouverneur-generaal strenge maatregelen nam om het monopolie op de specerijenhandel veilig te stellen.
3. Vanwege zijn NSB-lidmaatschap werd Barthold Arnold van der Sluis door de Duitse bezetter benoemd tot burgemeester van Alkmaar. Dit bleef hij tot het einde van de oorlog, waarna hij werd opgepakt, gevangengezet in het Huis van Bewaring en niet lang daarna overleed.
4. Om de samenwerking tussen Europese landen te bevorderen, wist Hendrik Wytéma banden te leggen met Darmstad (Dui), Troyes (Fr) en Bath (GB). Deze steden zijn nog steeds zogenaamde 'zustersteden' van Alkmaar.
5. Archibald Maclaine Pont zorgde voor de komst van het eerste treinstation in Alkmaar. De dienstregeling sloot goed aan op die van de stoomboot naar Amsterdam, waardoor de bereikbaarheid van Alkmaar flink toenam.
6. Een woedende menigte bestormde het huis van Claes Corf uit onvrede voor de belastingverhoging waarmee landsheer Maximiliaan van Oostenrijk zijn centralisatiepolitiek wilde doorvoeren. Corf was reeds gevlucht, maar zijn achtergebleven knecht moest het met de dood bekopen.

- 2p   **1**   Zet deze burgemeesters in de juiste chronologische volgorde, van vroeger naar later. Noteer alleen de nummers.

In 1429 vond het Bloedwonder van Alkmaar plaats. Een priester, die eerder een zondig leven had geleid, lukte het niet de vlekken van geknoeiide witte miswijn (voor christenen het bloed van Jezus) te verwijderen van zijn gewaad. De vlekken werden uitgeknipt en zelfs verbrand, maar uiteindelijk keerden op het gewaad rode bloedvlekken terug. Het stuk stof wordt sindsdien als een relikwie vereerd en jaarlijks in een processie door Alkmaar gedragen. In de loop der tijd maakte de verering van het Alkmaars Bloedwonder een aantal veranderingen door:

1. In 1572 vond de processie voor de laatste maal plaats
2. Vanaf 1897 vonden er weer bedevaarten plaats naar het relikwie in Alkmaar
3. De laatste decennia nam het aantal processies af, waardoor het relikwie nu enkel op zondagen tentoon wordt gesteld

- 3p   **2**   Verklaar elk van deze veranderingen, telkens ondersteund met een kenmerkend aspect.

Prehistorie en Oudheid

Gebruik bron 1.

Deze vondst geeft inzicht in de economische en sociale structuur van de Alkmaarse bewoning aan het begin van onze jaartelling

- 2p 3 Maak voor beide aannemelijk welke conclusie over deze samenleving je kunt afleiden uit deze bron.

De heilige martelaar Sint-Laurentius leefde in de 3^e eeuw in Rome. Laurentius is de beschermheilige van de stad Alkmaar en naar hem is de Grote Kerk, of Laurenskerk, genoemd. Laurentius werd door de Romeinse keizer gevangen gezet om op die manier het collectegeld, dat Laurentius inde ten behoeve van de armenzorg, in beslag te kunnen nemen. Laurentius werd op een rooster boven een vuur gefolterd en later onthoofd. De Romeinen vervolgden aanhangers van andere godsdiensten dan de Romeinse religie meestal niet. Maar christenen werden, tot het begin van de vierde eeuw, wel vervolgd.

- 4p 4 Verklaar dit verschil door aan te geven:
- waardoor de verdraagzaamheid tegenover andersgelovigen het Romeinse imperialisme diende en
  - waardoor de christelijke religie door het Romeinse bestuur aanvankelijk werd gezien als een politiek gevaar.

Middeleeuwen

Twee gegevens over opgravingen in de binnenstad van Alkmaar:

1. In 1853 werd bij werkzaamheden aan de Paardenmarkt een klein gouden muntje uit de 7^e eeuw gevonden met de inscriptie *Dorestati fit Madelinus monetarius* (te Dorestad gemaakt door Madelinus muntmeester).
2. In 2001 werden bij opgravingen in de Doelenstraat enkele scherven gevonden van scherven uit de 6^e tot en met 8^e eeuw, afkomstig uit de Eifel.

Deze twee gegevens nuanceren het gangbare beeld van de Vroege

- 2p 5 Middeleeuwen. Leg dit uit en ondersteun je antwoord met een kenmerkend aspect.

Gebruik bron 2.

Uit het privilege blijkt dat:

1. de verhouding tussen Jacoba van Beieren en burgers van de stad Alkmaar continuïteit laat zien met politieke verhoudingen in de Vroege Middeleeuwen
2. er op politiek gebied ook sprake is van een verandering ten opzichte van de Vroege Middeleeuwen

- 4p 6 Ondersteun beide conclusies, elk met een argument waarbij je verwijst naar de bron.

- 3p 7 **Gebruik bron 3.**
 Het verbod van Filips de Goede dient zijn politieke doelen.
 Leg dit uit en ondersteun je antwoord met twee verschillende kenmerkende aspecten van de Late Middeleeuwen.

Vroegmoderne tijd

- 2p 8 **Gebruik bron 4.**
 Met dit schilderij kun je aantonen dat in rond 1500 in Alkmaar
- ten opzichte van de Middeleeuwen een verandering plaatsvond op het gebied van zorg en
  - dat men hierbij handelde vanuit het uitgangspunt van *bonum commune*.

Een gegeven:

In het voormalige woonhuis van Maarten Formerius, voormalig hoofd van één van de begijnenkloosters in Alkmaar, werden in 1571 verschillende boeken en prenten aangetroffen, onder meer van Luther en Calvijn. Formerius was reeds gevlucht naar Haarlem en probeerde onder te duiken in een klooster. Zijn list werd ontdekt en hij werd uit Holland verbannen.

- 2p 9 Toon met behulp van dit gegeven aan dat de religiepolitiek van de Habsburgers in 1571 gehandhaafd werd, maar niet overal succesvol was.

- 2p 10 **Gebruik bron 5.**
 Op grond van deze bron kun je stellen dat de encyclopedie van Clusius een goed beeld geeft van de 16e eeuw en tegelijkertijd vooruitloopt op zijn tijd.
 Leg dit uit door, telkens ondersteunt met een kenmerkend aspect:
- aan te geven hoe Clusius aan de onderwerpen voor zijn encyclopedie komt, en
  - uit te leggen op welke wijze Clusius vooruit loopt op de 17e eeuw.

Twee gegevens

1. In 1621 liep het Twaalfjarig Bestand, de wapenstilstand tussen de Republiek en Spanje, af.
2. In 1623 nam de Alkmaarse burgemeester Floris van Teylingen deel aan een commissie van de WIC om te onderzoeken hoe de aanvoer van slaven in Angola kon worden afgesneden. Deze poging was onderdeel van het 'Groot Desseyn', een samenhangend project van de Republiek om de economie van het Spaanse rijk te ondermijnen.

- 3p 11 Deze poging illustreert dat de Republiek een oorlogseconomie ontwikkelde. Toon dit aan door:
- het politieke doel van het 'Groot Desseyn' te verklaren, en
  - uit te leggen dat het afsnijden van toevoer van slaven vanuit Angola een gevolg was van het Twaalfjarig Bestand, en
  - uit te leggen op welke wijze deze poging past bij een oorlogseconomie.

Cornelis Bontekoe (ca. 1647-1685) was één van de eerste artsen in Alkmaar die het aderslaten en laxeren achterwege liet en met medicijnen ziekten probeerde te bestrijden. Zijn vernieuwende methoden oogsten bewondering, maar ook veel kritiek. Vanwege deze kritiek vertrok Bontekoe naar Duitsland. Enkele gegevens over Bontekoe

1. In 1665 ging Bontekoe in Leiden studeren bij professor Franciscus Sylvius, die zich bezig hield met het onderzoeken van chemische processen in het lichaam en de werking van medicijnen.
2. Een rekening uit 1669 blijkt dat Bontekoe ingrediënten als komijnolie, honing en zoethout, amandelen, kaneel en nootmuskaat, saffraan en salie inkocht als grondstoffen voor zijn medicijnen.
3. In 1678 publiceert Bontekoe zijn Tractaat van het excellenste kruid Thee. Hierin schrijft hij over de heilzame werking van thee. Twee keer per dag 8 à 10 koppen thee zou allerlei kwalen, van keelpijn tot en met domheid, kunnen voorkomen en genezen.

3p 12 Uit de gegevens over Bontekoe blijkt dat twee kenmerkende aspecten uit de 17e eeuw elkaar hebben beïnvloed. Noem met behulp van de gegevens deze twee kenmerkende aspecten en toon aan welk verband hiertussen bestaat.

2p 13 *Gebruik bron 6.*

Geef aan, waarbij je je antwoord telkens ondersteund met een ander kenmerkend aspect:

- welke bestuurlijke omstandigheden Joden uit verschillende Europese landen geen vrijheid gaven hun geloof te belijden in hun thuisland, en
- waarom juist in een stad als Alkmaar deze vrijheid er wel was.

3p 14 *Gebruik bron 7.*

De vaccinatie tegen de pokken laat de invloed van het Verlichte denken in Alkmaar zien.

Toon dit aan door:

- (zonder bron) uit te leggen waarom vaccineren een aanpak is die past bij het verlichte denken;
- (met bron) uit te leggen welk verlicht ideaal ten grondslag heeft gelegen aan het vaccinatieaanbod voor de minvermogenden van Alkmaar, en
- (zonder bron) aan te geven waarom een vaccinatieplicht niet past in de verlichte opvattingen

Moderne tijd

4p 15 *Gebruik bron 8.*

Fontein Verschuur was vanaf 1816 lid van de Tweede Kamer en daarna de Eerste Kamer.

Toon aan

- met twee verschillende citaten dat het gedicht de democratische revoluties bekritiseert, en
- met behulp van dit gedicht tot welke politieke stroming Fontein Verschuur behoorde.

- 2p **16** *Gebruik bron 9.*
De populariteit van dit boek valt te verklaren vanuit politiek-maatschappelijke ontwikkelingen in de negentiende eeuw. Ondersteun deze bewering en maak daarbij gebruik van twee verschillende kenmerkende aspecten.
- 2p **17** *Gebruik bron 10.*
Leg uit aan welk negentiende-eeuws ideaal voor veel vrouwen Geertrui Bosboom-Toussaint zelf niet geheel voldeed, maar wel door haar boek Majoor Frans onderschreven wordt.
- Gebruik bron 11.*
Op basis van deze bron vallen de volgende conclusies te trekken:
1. De Alkmaarsche Courant sluit met dit bericht aan bij een uitgangspunt van de zelfversterkingsbeweging.
  2. De houding van de Alkmaarsche Courant ten opzichte van China geeft voeding aan de onvrede van de Bokkers
- 4p **18** Ondersteun beide conclusies, telkens met een passende verwijzing naar de bron.
- 4p **19** *Gebruik bron 12.*
De Economische Bond steunt de omwenteling in Duitsland, maar heeft tevens bedenkingen bij het socialisme.
Verklaar dit door:
- de omwenteling in Duitsland te noemen waarnaar het bericht verwijst, en
  - vanuit het gedachtengoed van de Economische Bond te verklaren waarom de bond deze omwenteling goedkeurt, en
  - met een verwijzing naar de bron duidelijk te maken welke waarschuwing de Bond geeft.
- Gebruik bron 13.*
Stel, je doet onderzoek naar het eerste jaar van de bezetting in Alkmaar en je vindt deze bron. Je hebt twee onderzoeksvragen:
- Welke gebeurtenissen vonden in Alkmaar plaats tijdens de Duitse inval op 10 mei 1940?
  - Wat was de invloed van de Duitse bezetting op het politieke klimaat in Alkmaar?
- 4p **20** Leg per onderzoeksvraag uit, telkens met een verwijzing naar de bron, of deze bron betrouwbare informatie bevat.
- Gebruik bron 14.*
- 2p **21** Stel, je doet onderzoek naar de nazificatie in Alkmaar. In hoeverre vormt deze foto een representatieve bron voor je onderzoek?

- 2p **22** *Gebruik bron 15.*
Leg uit dat zowel de lange gevangenschap van Reineke als de leugen van Hemelrijk over zijn Joodse identiteit gevolgen zijn van de gedachte over *Volksgemeinschaft*.

In 1953 opende het eerste Chinese restaurant van Alkmaar haar deuren. Eigenaar van restaurant 'Het Oosten' (Tong Fang in het Chinees) was Chu Kuang.

Chu Kuang is verschillende keren tussen China en Nederland geëmigreerd:

1. In 1932 vertrok Chu Kuang, die tot dat moment diende in het leger van de Kwomintang onder leiding van generaal Chiang Kaishek, naar Nederland en begaf zich aldaar in de textielhandel.
2. In 1948 besloot Chu Kuang vanwege de tegenvallende inkomsten in Nederland met zijn Nederlandse vrouw en hun twee kinderen het geluk in China te beproeven.
3. In 1949 vluchtte Chu Kuang met zijn gezin op een klein schip naar Taiwan, alwaar zij een restaurantje begonnen. Vanuit Taiwan emigreerden zij uiteindelijk naar Alkmaar.

- 3p **23** Elk van zijn emigraties is een gevolg van de politieke situatie in China of Nederland op dat moment.
Toon dit aan voor elk van zijn emigraties.

De volgende gegevens gaan over de uit Alkmaar afkomstige zanger, acteur en entertainer Rudi Carell (1934-2006).

1. In 1960 nam Rudi Carell deel aan het Eurovisie Songfestival. Hoewel hij als één-na-laatste eindigde, was hij vanaf dat moment een nationaal bekende artiest.
2. Van 1961 tot 1968 werd maandelijks de Rudi Carell Show op televisie uitgezonden. De show bestond uit sketches, liedjes en gasten. De meest beroemde uitzending was die waarin Carell, als Robinson Crusoe, op een onbewoond eiland bezoek kreeg van een zeemeermin.
3. In 2002 ontstond een kleine rel toen Carell al grappend impliceerde dat de homoseksualiteit van de Berlijnse burgemeester een probleem zou kunnen zijn bij een bezoek aan een moskee.

- 2p **24** Kies twee gegevens uit het leven van Rudi Carell en geef bij elk gegeven aan, bij welk kenmerkend aspect uit de tweede helft van de twintigste eeuw dit gegeven past.

Einde van dit examen ■